

K novelizaci občanského soudního řádu

Irena SCHELLEOVÁ

Zákon č. 171 Sb. z 20. května 1993, jenž nabyl účinnost 1. září 1993 je již šestou novelizací a doplněním občanského soudního řádu po listopadu 1989. Hlavním důvodem jeho vydání je zjednodušení a urychlení soudního řízení. Protože některé změny, které jsou obsaženy v této novelizaci, je nutné pokládat za dost výrazné zásahy do civilního řízení, na nejdůležitější z nich se v několika krátkých poznámkách podíváme.

První důležité upřesnění je v otázce zastoupení účastníka v soudním řízení. Podle původního znění § 24 občanského soudního řádu se účastník může dát v řízení zastupovat zástupcem jehož si zvolí s tím, že v téže věci může mít jen jednoho zvoleného zástupce. Novela dále upřesňuje, že nejedná-li se o odborovou organizaci (viz § 26 občanského soudního řádu), může být zvoleným zástupcem účastníka jen fyzická osoba. Z toho tedy vyplývá, že zmocněncem může být zpravidla advokát, jehož postavení řeší zákon o advokacii (zákon ČNR č. 128/1990 Sb.), popřípadě komerční právník, jestliže právní pomoc fyzickým či právníckým osobám souvisí s podnikatelskou činností těchto zastoupených osob (viz § 2 odst. 1 zákona ČNR č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované). Jen výjimečně je stanoveno, že účastník musí být zastoupen advokátem či komerčním právníkem, jde-li například o dovolání (§ 241 odst. 1 občanského soudního řádu) nebo o žalobu proti rozhodnutí správního orgánu, popřípadě jde o podání k Ústavnímu soudu, ledaže dovolatel či žalobce má sám právnícké vzdělání nebo je má zaměstnanec (člen), který za něj u soudu jedná. Tzv. obecným zmocněncem, tj. občanem způsobilým k právním úkonům se účastník může dát zastupovat jen v případě, že je tento soudem k tomuto zastupování připuštěn. Novela tedy vylučuje zastoupení účastníka právníckou osobou.

V souvislosti se zastoupením novela přináší ještě jednu změnu, resp. omezení. Od nabytí účinnosti novely se může dát zastupovat svým členem již jen odborová organizace. Z této možnosti jsou tedy vyloučena družstva.

Další důležitá změna, jíž novela přinesla, se týká podání. Podle novelizovaného znění § 42 občanského soudního řádu je možno učinit podání k soudu písemně, ústně do protokolu nebo telegraficky. Přičemž novela omezila možnost ústního podání do protokolu jen jde-li o návrh na zahájení řízení o povolení uzavřít manželství, o určení a popření otcovství, o osvojení a řízení, které lze zahájit i bez návrhu, a návrhy na exekuci v těchto řízeních vydaných. Přičemž dále platí, že každý okresní soud je povinen sepsat takováto

podání do protokolu a postoupit je bez průtahů příslušnému soudu. Takové podání má též účinky, jakoby se stalo přímo u příslušného soudu.

Novela rovněž upravuje náležitosti telegrafického podání. Podle nové dikce odst. 3 § 42 podání obsahující návrh ve věci samé učiněné telegraficky je třeba písemně doplnit nejpozději do tří dnů, je-li písemné podání učiněno telefaxem, je třeba v téže lhůtě jej doplnit předložením jeho originálu. K těmto podáním, pokud nebyla ve stanovené lhůtě doplněna, soud nepřihlíží. Stanoví-li to soud, je účastník povinen předložit mu originál i jiných podání učiněných telefaxem. Praxe ukazuje, že telegraficky učiněná podání je třeba doplnit především podpisem, dále navržením důkazů, popřípadě i uvedením dalších skutečností k odůvodnění návrhu. Za telegrafické podání se pokládá i podání učiněná dál-nopisem. Jestliže nedošlo k doplnění telegrafické žaloby ve třídní lhůtě je soud povinen postupovat podle § 43 občanského soudního řádu, jako by šlo o neúplné podání. Žalobce tedy musí být vyzván, aby doplnil žalobu potřebnými údaji a předložil ji v patřičném počtu vyhotovení. Dále musí být upozorněn na to, že - jestliže se tak nestane v přiměřené lhůtě, která mu bude určena a soud by pro tento nedostatek nemohl v řízení pokračovat - řízení bude zastaveno. Uvedená lhůta má samozřejmě pořádkový charakter.

Novela přinesla i změnu v doručování právníckým osobám. Podle § 48 písemnosti, které jsou určeny orgánům nebo právníckým osobám, doručují se pracovníkům oprávněným za orgány nebo právnícké osoby přijímat písemnosti. Není-li jich, doručuje se písemnost, která je určena do vlastních rukou, tomu, kdo je oprávněn za orgán nebo právníckou osobu jednat, ostatní písemnosti kterémukoli jejich pracovníku, který písemnosti přijme. Aby došlo k zjednodušení doručování právníckým osobám, novela přinesla novum v tom, že jestliže se nepodaří doručit právnícké osobě písemnost jí určenou ani při opakovaném pokusu o doručení na adresu jejího sídla uvedenou v obchodním či jiném rejstříku a jiná adresa není soudu známa, považuje se třetí den od vrácení nedoručené zásilky soudu za den doručení, i když adresát se o něm nedozvěděl. Podmínkou tedy je

1. aby se jednalo o právníckou osobu, (tento způsob doručení není možné uplatnit ani vůči orgánům, ani fyzickým osobám),
2. pokus o doručení musí být opakován,
3. doručení na jinou adresu je nemožné, vzhledem k tomu, že soudu jiná adresa není známa,
4. třídní lhůta se začíná počítat až od vrácení zásilky soudu.

Doručování písemností advokátům a notářům zůstává nezměněno (viz odst. 3 a 4 § 48).

Výrazným zásahem ve prospěch zjednodušení řízení v těch případech, kdy určité osoby hrubě ztěžují postup řízení zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu nebo neuposlechnou příkazu soudu, je několikanásobné zvýšení horní hranice pokuty, kterou může předseda senátu uložit. Nová horní hranice byla zvýšena na 50 000 Kč (dříve 5 000 Kč). Do této výše může být uložena i pokuta těm kdo ruší pořádek či činí hrubě urážlivá podání anebo neplní povinnosti uvedené v § 294 a 295 občanského soudního řádu, tedy ztěžují exekuce srážkami ze mzdy.

Z hlediska zjednodušení soudního řízení je však podle mého názoru nejdůležitější změna týkající se ustanovení § 153, za něhož byla vložena ustanovení o možnosti soudu vydat

tzv. rozsudek pro uznání nebo rozsudek pro zmeškání. Dochází tedy po mnoha desítkách let k návratu k tzv. kontumačnímu řízení. Co to tedy znamená? Uzná-li žalovaný, v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání. Je tedy vydán tzv. rozsudek pro uznání. Uzná-li však žalovaný nárok proti němu žalobou uplatněný jen zčásti, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání, jen navrhne-li to žalobce. V tomto druhém případě, je třeba součinnosti žalobce, resp. jeho souhlas s tímto postupem. Rozsudek pro uznání, nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír. Tedy z hlediska ustanovení § 99 odst. 1 občanského soudního řádu nelze uvažovat o možnosti soudního smíru v případech, kdy to povaha věci nepripouští a dále z hlediska odst. 2 téhož paragrafu je dána soudou možnost rozhodnout zda smír schválí či nikoli. Neschválí jej tehdy je-li v rozporu s právními předpisy. Ještě zajímavější je však následující ustanovení, které obsahuje možnost vydávat tzv. rozsudky pro zmeškání, tedy typické kontumační rozsudky. Podle novelou vloženého § 153b zmešká-li žalovaný, kterému bylo řádně doručeno předvolání nejméně 5 dnů přede dnem, kdy se jednání má konat, a který byl o následcích nedostavení se poučen, bez důvodné a včasné omluvy první jednání, a navrhne-li to žalobce, který se dostavil k jednání, pokládají se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkající se sporu, za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání. Je-li v jedné věci několik žalovaných, lze rozhodnout rozsudkem pro zmeškání jen tehdy, nedostaví-li se k jednání všichni řádně obesláni žalovaní. Rozsudek pro zmeškání nelze vydat ani ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír nebo došlo-li by takovým rozsudkem ke vzniku, změně nebo zrušení právního poměru mezi účastníky. V případě, že soud využil možnosti vydání rozsudku pro zmeškání a dodatečně jsou soudy prezentovány omluvitelné důvody zmeškání prvního jednání, soud na návrh žalovaného vynesený rozsudek usnesením zruší a nařídí jednání. Takový návrh však může účastník podat nejpozději do dne právní moci rozsudku pro zmeškání.

Proti rozsudkům pro uznání a pro zmeškání není možné podat odvolání, ledaže by se podávalo proto, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání nebo že rozsudek spočívá v nesprávném právním posouzení věci.

Zavedení rozsudků pro uznání, ale zejména rozsudků pro zmeškání je, jak jsem již uvedla, výrazný zásah do dosavadního soudního řízení, bezesporu však velmi pozitivní ve směru urychlení řízení, která se vlečou z důvodu úmyslné nesoučinnosti žalovaných. Tyto druhy rozsudků se však v našem právním řádu neobjevují poprvé. Kontumační řízení znalo nejen středověké procesní právo, ale zejména procesní právo rakouské aplikované v první republice. Vzhledem k rozsahu a důležitosti této problematiky, a vzhledem k tomu, že tento příspěvek považuji pouze jako informační, kontumačnímu řízení bych se chtěla věnovat v samostatném obsáhlejší pojednání.

Z dalších změn, které jsou obsaženy v novele občanského soudního řádu je vhodné upozornit zejména na stanovení lhůty pro vyhotovení rozsudků (30 dnů, tuto lhůtu však může předseda soudu prodloužit o dalších 90 dnů). Asi právě toto ustanovení vyvolá ze strany veřejnosti spíše negativní odezvu, protože se tím vlastně legalizuje nepružnost soudů ve vyhotovování rozsudků. Toto ustanovení se tedy jeví jako krok zpět.

Dále se částečně upravují podmínky, za nichž soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně. Drobné změny se týkají i dovolání. Novela soudního řádu dále odkazuje na

zvláštní zákon, který stanoví, ve kterých jednoduchých věcech mohou samostatně rozhodovat a ve kterých věcech mohou samostatně provádět jednoduché úkony vyšší soudní úředníci. Zvláštní zákon rovněž stanoví kvalifikační a další předpoklady pro výkon funkce vyššího soudního úředníka.

Význam jednotlivých ustanovení obsažených v novele občanského soudního řádu pochopitelně ukáže právní praxe. K některým z nich bude vhodné se vrátit i v rovině teoretické. Jedno však je již delší dobu zřejmé. Legislativní orgány by se v co nejkratší době měly soustředit na vydání rekodifikace celého občanského soudního řádu, pochopitelně společně s řádem trestním. Příliš časté novely, neustálá doplňování a změny vyvolávají stav nepřehlednosti a komplikovanosti v oblasti civilního procesu.

* * *

To the amendment of the civil code of procedure

In May 1993 one of a number of amendments of the Civil Code of Procedure was approved. It especially introduces the decisions for recognition and default decisions which are connected with the return of so called default procedure into our civil law one. The provision of the payment order is amended where any financial limitation is withdrawn in case of claiming the right for the payment of a certain amount of money. Furthermore the amendment increases the upper limit of the disciplinary fine which can be now imposed by the decision of the senate chairperson up to the amount of 50 000 Czech crowns.